

O`QUVCHILARDA IMLO SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA SAMARALI YONDOSHUVLAR

Toshkent viloyati Parkent tumani
31-maktabning boshlang`ich sinf o`qituvchisi
Islomova Dilafro`zxon

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang`ich sinf o`quvchilarining imloviy savodxonligini oshirishda zamonaviy texnologiyalardan, samarali interfaol metodlardan foydalanish to`g`risida so`z olib boriladi.

**Kalit so`zlar:** zamonaviy texnologiyalar, interaktiv va innovatsion metodlar, ortografik hushyorlik, kontekstual va kompetensiyaviy yondashuv, multisensorli mashqlar, imlo savodxonligi, ongli o`qitish, ortografik hushyorlik, yozuvni ko`nikmaga aylantirish, o`yin texnologiyalari, ta`limiy diktant, motivatsiya va tizimlilik, imlo daftar, "Klaster", "Insert".

Kirish:

Boshlang`ich sinf o`quvchilarida imloviy savodxonlikni shakllantirish ularning kelajakdagi nutq madaniyati va yozma muloqot ko`nikmalarini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. O`quvchilarda imlo savodxonligini oshirish — nafaqat qoidalarni yodlatish, balki ularda lingvistik sezgirlik va mustaqil ishlash ko`nikmalarini shakllantirishni talab etadi. An`anaviy usullar (faqat diktant yozdirish) samarasi pastligi sababli, zamonaviy va interaktiv yondashuvlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Imlo savodxonligi quyidagi jihatlardan muhim ahamiyat kasb etadi. Nutq va tafakkur rivojlanishiga ta`siri – imloviy savodxonlik o`quvchilarning fikrlarini mantiqiy va tushunarli ifodalashga yordam beradi. Matnlarni o`qish va tushunish – o`quvchilarning yozma nutq qoidalarini o`zlashtirishi ularning matnlarni tez va aniq tushunishiga imkon yaratadi. Bu esa, bolada mantiqan fikrlashni ham shakllantiradi.

Samarali yondashuvlar quyidagilardan iborat:

1. Interaktiv va Innovatsion Metodlar

- **O‘yin texnologiyalari:** Imlo o‘yinlari ("Xatoni top", "So‘z yasash", "Kim chaqqon") o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va zerikishning oldini oladi.

- **Guruh bo‘lib ishlash:** Guruhlarda munozaralar va fikr almashish orqali qoidalar chuqurroq o‘zlashtiriladi.

- **Raqamli vositalar:** Elektron imlo lug‘atlari, interaktiv mashqlar va ta’limiy ilovalardan foydalanish yozuv ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

2. Imloviy sezgirlikni rivojlantirish (*Ortografik hushyorlik*)

- **Xatolarni mustaqil tahlil qilish:** O‘quvchilarga tayyor xatoni ko‘rsatish emas, balki ularni o‘z yozuvlaridagi xatolarni o‘zlari topishga va tuzatishga o‘rgatish (o‘z-o‘zini nazorat qilish).

- **«Izohli lug‘at» bilan ishlash:** So‘zning ma’nosi va to‘g‘ri yozilishini tushunib yetish, qoidani amalga tadbiq etish ko‘nikmasini oshiradi.

3. Kontekstual va Kompetensiyaviy Yondashuv

- **Matn ustida ishlash:** Qoidalarni alohida emas, balki yaxlit matn ichida o‘rgatish. Bu so‘zlarning kontekstdagi o‘rnini tushunishga yordam beradi.

- **Yozma nutqni rivojlantirish:** Ijodiy bayonlar, insholar va kundalik yozish orqali imlo qoidalarini amaliyotda qo‘llash.

- **Kompetensiyaviy yondashuv:** Ona tili darslarida nazariy bilimni amaliy ko‘nikmaga (savatli yozishga) aylantirishga yo‘naltirilgan topshiriqlar.

4. Motivatsiya va Tizimlilik

- **Ijobiy muhit:** Xato qilganda qo‘rqmaslik, balki undan o‘rganish muhitini yaratish.

- **Muntazamlilik:** Imlo ustida ishni faqat darsda emas, balki uy vazifalarida va o‘qish jarayonida tizimli davom ettirish.

O‘quvchilarda imlo savodxonligini oshirishda interfaol metodlar (aqliy hujum, klaster), geymifikatsiya (o‘yin texnologiyalari), multisensorli mashqlar va differensial yondashuvdan foydalanish samarali hisoblanadi. Imloviy sezgirlikni rivojlantirish va xatolar ustida ishlashni tizimli tashkil etish (tushuncha xaritasi, nazorat diktantlari) orqali o‘quvchilarning savodxonlik darajasi oshiriladi.

Samarali yondashuvlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

• **Interfaol va Zamonaviy Metodlar:** "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "Tushuncha xaritasi" kabi usullar o'quvchilarda imlo qoidalarini mustaqil tahlil qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

• **Geymifikatsiya (O'yin texnologiyalari):** Ona tili darslarida o'yinlar orqali qoidalarni o'rgatish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va imlo savodxonligini yaxshilaydi.

• **Multisensorli Mashqlar:** Ko'rish, eshitish va harakat orqali (multisensorli) ta'lim berish imlo qoidalarini mustahkamlaydi.

• **Differensial va Individual Yondashuv:** Har bir o'quvchining bilim darajasidan kelib chiqib, individual xatolar ustida ishlash va vizual mashqlarni qo'llash.

• **Imloviy Sezgirlikni Rivojlantirish:** O'quvchilarni xatoni oldindan ko'ra olishga, so'z turkumlari orqali imlo qoidalarini amaliyotda qo'llashga o'rgatish.

• **Raqamli Vositalar:** Imlo tekshiruvchi dasturlar va elektron lug'atlar yordamida o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Bu usullar o'quvchilarning diqqatini jamlash, mustaqil o'rganish va nutqning ravonligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

O'quvchilarda imlo savodxonligini oshirishda bir qator samarali yondashuvlardan foydalanish mumkin. Quyidagi usullar eng samarali hisoblanadi:

1. Interfaol metodlardan foydalanish

Dars jarayonida o'quvchilarni faol ishtirok ettiruvchi metodlar qo'llanilishi lozim:

- **"Aqliy hujum"** – so'zlarning to'g'ri yozilishi bo'yicha fikr almashish;
- **"Klaster"** – imlo qoidalarini guruhlariga ajratish;
- **"Insert"** – matn ustida ishlash orqali xatolarni aniqlash;
- **"Bumerang"** – savol-javob orqali mustahkamlash.

2. Muntazam diktant va tahlil ishlari

Diktant o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirishning eng samarali vositasidir.

- Lug'at diktanti

- Izohli diktant
- Saylanma diktant
- Erkin diktant

Diktantdan keyin xatolar ustida tahliliy ish olib borish muhim.

3. Xatolar ustida individual ishlash

Har bir o‘quvchining xatolari tahlil qilinib, unga mos topshiriqlar berilishi kerak. Masalan, ko‘p adashadigan so‘zlar bo‘yicha alohida mashqlar tashkil etish.

4. O‘yin texnologiyalarini qo‘llash

O‘quvchilar uchun qiziqarli o‘yinlar savodxonlikni oshiradi:

- “To‘g‘risini top”
- “Xatoni aniqla”
- “Kim tez va to‘g‘ri yozadi?”
- Krossvord va rebuslar

5. Kitobxonlikni rivojlantirish

Badiiy va ilmiy-ommabop adabiyotlarni muntazam o‘qish o‘quvchilarning vizual xotirasini rivojlantirib, so‘zlarning to‘g‘ri yozilishini eslab qolishga yordam beradi.

6. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish

Zamonaviy dasturlar, test platformalari va elektron lug‘atlardan foydalanish:

- onlayn testlar
- mobil ilovalar
- multimedia taqdimotlari

7. Mustaqil ijodiy yozma ishlar

Insho, bayon, esse yozdirish orqali o‘quvchilarning yozma nutqi va imlo savodxonligi rivojlanadi.

Xulosa

O‘quvchilarda imlo savodxonligini oshirish uchun an’anaviy va innovatsion metodlarni uyg‘unlashtirish zarur. Muntazam mashq, xatolar ustida ishlash, interfaol metodlar va AKTdan foydalanish yuqori natija beradi

Yana shuningdek, o‘quvchilarda imlo savodxonligini oshirishda samarali yondashuv — bu qoidani tushunish, uni matnda ko‘ra olish, xatoni mustaqil tuzatish va qiziqarli mashqlar orqali ko‘nikmani mustahkamlashdir.

Imlo qoidalarini o‘rgatishda bosqichma-bosqich yondashuv, individual o‘zlashtirish darajasini inobatga olish hamda o‘yin va didaktik metodlardan foydalanish samaradorlikni yanada oshiradi. Shu sababli, boshlang‘ich sinflarda ona tili darslari jarayonida imloviy mashqlarga muntazam e‘tibor qaratish, o‘quvchilarning yozma nutqini shakllantirish va xatolar ustida tizimli ishlash orqali ularda barqaror imlo ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Bu esa ularning kelajakda nafaqat yozma, balki og‘zaki nutqida ham aniq va ravon ifodalanishiga asos yaratadi. O‘quvchilarda imloviy savodxonlikni rivojlantirish tilning aniqligi, nutqning ravonligi, fikrni to‘g‘ri ifodalashi, kishilar bilan muloqot jarayonida chiroyli va xatosiz muomala qilishi uchun g‘amxo‘rlik demakdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ona tili o‘qitish metodikasi. Q61 (Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti talabalari uchun darslik): [K. Qosimova], S.Matchonov, X. G‘ulomova, Sh. Yo‘ldosheva, Sh. Sariyev. — T.: «NOSHIR», - 2009. 352 b.BBK 74.268.0‘zb
2. Hamroyev A.R. Po‘lotova Y.A. "Ona tili o‘qitish metodikasi" TOSHKENT – 2021.Mas‘ul muharrir: pedagogika fanlari doktori, professor B.R.Adizov. Taqrizchilar: filologiya fanlari doktori, professor Y.Saidov pedagogika fanlari nomzodi, professor M.Axmedjanov
3. O‘zbekiston respublikasi oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi davlat universitetining pedagogika instituti xaitov Xamza Axmadovich ona tili o‘qitish metodikasi Oliy o‘quv yurtlarining 60110500-boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. BUXORO – 2022
4. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) ma‘lumotlaridan foydalanilgan. Mengliyev, Baxtiyor; Xoliyorov, O‘ral; Abdurahmonova, Nilufar. Imlo qoidalari. Akadem nashr — 62 72-bet. ISBN 978-9943-4405-0-0.
5. Ona tili 1-sinf I qism. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun darslik. Qayta ishlangan 2 nashr.U.B. Aydarova. D.Sh. Yuldasheva. Toshkent-2024.